University of Groningen

Olaf van Nimwegen, De Veertigjarige Oorlog 1672-1712. De strijd van de Nederlanders tegen de Zonnekoning (Amsterdam: Prometheus, 2020)

Koopmans, Joop W.

Published in:
Tijdschrift voor Geschiedenis

DOI:
[10.5117/TVGESCH2020.4.019.KOOP](https://doi.org/10.5117/TVGESCH2020.4.019.KOOP)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2021

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Koopmans, J. W. (2021). Olaf van Nimwegen, De Veertigjarige Oorlog 1672-1712. De strijd van de Nederlanders tegen de Zonnekoning (Amsterdam: Prometheus, 2020): Steeds weer duizenden doden in de strijd tegen de Zonnekoning. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 133(4), 752-754.
<https://doi.org/10.5117/TVGESCH2020.4.019.KOOP>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Op het einde van zijn leven zien we de oude keizer weer als ‘fast ein lutherische Figur’, als hij in Yuste zijn bijbel in de volkstaal zit te lezen. Met toestemming van de Inquisitie, dat dan weer wel. De rol van Karel V bij de vervolging van protestanten in Spanje in 1558 toont de keizer als fel bestrijder van ketters, maar desondanks plaatst de auteur de grote breuk na de dood van de keizer, toen de ‘fanatischen Konfessionalisten’ in zowel de katholieke kerk als de protestantse wereld aan de macht kwamen. In zijn

epiloog verbindt Schilling het tijdperk van het *Konfessionalismus* met het einde van het ‘politisch-religiösen Einheitskonzept’ in Europa. Het falen van Karel V (en van Luther) heeft zo de basis gelegd voor het Europa van nu waarin politieke diversiteit en machtsevenwicht de boventoon voeren. In die zin zou je Karel V dus als één van de grondleggers van het huidige pluriforme Europa kunnen zien.

Raymond Fagel, Universiteit Leiden

Olaf van Nimwegen, *De Veertigjarige Oorlog 1672-1712. De strijd van de Nederlanders tegen de Zonnekoning* (Prometheus; Amsterdam, 2020) 416p., €25,- ISBN 9789044638714

Steeds weer duizenden doden in de strijd tegen de Zonnekoning

Goede studies over het verloop van de vroegmoderne oorlogen van de Republiek waren altijd schaars, de eerste helft van de Tachtigjarige Oorlog uitgezonderd. Langzamerhand voorziet vooral Olaf van Nimwegen in deze behoefte – momenteel als geaffilieerd onderzoeker aan de Universiteit Utrecht. Zijn jongste boek bestrijkt de oorlogen die de Nederlanders met hun bondgenoten hebben gevoerd tegen de Franse koning Lodewijk XIV en zijn medestanders. Voor deze conflicten hanteert Van Nimwegen de parapluterm Veertigjarige Oorlog, een handige benaming die zo in de schoolboeken kan worden opgenomen. Specialisten weten uiteraard dat er tussentijds vredes zijn gesloten, na de Guerre de Hollande (1672-1678) en de Negentjarige Oorlog (1689-1697); bovendien dat de strijd tegen Lodewijk XIV pas definitief werd beëindigd met de Vrede van Utrecht na de Spaanse Successieoorlog

(1701-1713). Door nauwgezet weer te geven wat er in de tussenliggende jaren van ‘vrede’ gebeurde, laat Van Nimwegen echter zien dat de Franse dreiging ook toen aanhield. Achteraf beschouwd ging het hooguit om gevechtspauzes.

De Republiek mag dan wel niet veertig jaar voortdurend in oorlog zijn geweest vanaf het Rampjaar 1672, het verhaal over deze periode blijft een lange aaneenschaakeling van oorlogsvoorbereidingen, veld- en zeeslagen op vele fronten, wisselende coalities en diplomatieke onderhandelingen over uitruil van krijgsgevangenen, capitulaties en vrede. De afschuwelijke aantallen slachtoffers aan weerskanten maken ook nu nog veel indruk. Het absolute dieptepunt was de Slag bij Malplaquet, in Noord-Frankrijk op 11 september 1709. Daarbij betreurde de anti-Franse coalitie van vooral Nederlandse, Britse en keizerlijke troepen ruim 20.000 doden en

gewonden; de Fransen ongeveer 17.000. Zelf verklaarden de laatsten de helft minder slachtoffers te hebben gehad bij Malplaquet, maar zulke opgaven hoorde bij de eigentijdse oorlogspropaganda. Dit thema had meer expliciete aandacht kunnen krijgen in dit boek, dat verder de tijdgenoten voldoende laat spreken via saillante citaten uit correspondenties en andere bronnen. Ook de burgerbevolking krijgt een stem, bijvoorbeeld via de brieven van Margeretha Turnor aan haar echtgenote, de diplomaat namens de Staten-Generaal Godart Adriaan van Reede-Amerongen. Zij was bovendien de moeder van hun beider zoon Godart van Rheede, een van de hoge Nederlandse militairen die in 1688 met Willem III naar Engeland gingen. De auteur treedt hiermee overigens in de voetsporen van Luc Panhuysen, die de correspondentie van genoemd echtpaar als leidraad gebruikte in zijn boek *Rampjaar 1672* (2009).

Vanwege de vele slagen met al die duizenden doden zal men zich afvragen hoe de vroegmoderne legers steeds weer werden voorzien van voldoende geoefende militairen, paarden en materieel. Van Nimwegen is wat dit betreft zijn lezers de juiste stap voor door zijn boek te openen met twee thematische hoofdstukken over de organisatie van de oorlogvoering. Alleen al de voedselvoorziening was een permanente *tour de force*, zo blijkt uit een interessante paragraaf gewijd aan dit onderwerp. Via deze hoofdstukken wordt eveneens duidelijk hoe Willem III het vervallen Nederlandse leger moderniseerde tot een strijdmacht die Lodewijk XIV tot stilstand kon brengen; het hoofddoel van zijn anti-Franse coalitie, met daarin ook Engeland na de Glorious Revolution.

Na het thematische deel volgen er acht hoofdstukken waarin de periode 1672-1712 wordt opgeknipt in evenzoveel subperiodes. Sommige caesuren zijn meteen begrijpelijk, zoals 1678 en 1697, allebei jaren waarin vredesverdragen werden getekend. Voor achterliggende redenen bij andere jaren moet de lezer echter graven in de tekst. Zo blijkt uit de laatste zin van het derde hoofdstuk waarom het volgende hoofdstuk met 1674 doorgaat: eind maart 1674 verklaarde de Duitse keizer de *Reichskrieg* tegen Frankrijk. Onduidelijk is waarom hier niet ook de – wel genoemde – (Tweede) Vrede van Westminster, die in februari 1674 een einde maakte aan de Derde Engels-Nederlandse Oorlog, in de caesuur is betrokken.

Dit laatste illustreert overigens treffend dat het primaat in dit boek ligt bij de landlegers en hun activiteiten. Van Nimwegen vergeet de vloot en de oorlog ter zee niet, maar de behandeling daarvan is beknopt en enigszins plichtmatig. Het is natuurlijk ook dankbaarder de *imperial overstretch* van de Republiek aan te tonen via de landoorlogen en de almaar toenemende aantallen soldaten. De prijs voor de indamming van het Franse gevaar te land was immers erg hoog. In de slotbeschouwing resulteert dit in de vraag wie uiteindelijk als overwinnaar van de Veertigjarige Oorlog te boek mag worden gesteld. Een duidelijk antwoord geeft Van Nimwegen niet, wel een genunaceerde winst- en verliesrekening van de hoofdrolspelers. Gebiedswinst was er voor Groot-Brittannië, Frankrijk en de Oostenrijkse Habsburgers, terwijl Spanje en de Republiek verzekerd werden van relatieve veiligheid. Frankrijk was volgens de auteur na 1712 zodanig uitgeput dat het land pas na de Franse Revolutie van 1789

opnieuw een territoriale expansiepolitiek zou voeren. Iets te gemakkelijk gaat hij dan voorbij aan de mid-achttiende eeuwse oorlogen, want in 1747 stonden de Fransen opnieuw aan de poorten van de Republiek en werd de sterke vesting Bergen op Zoom ingenomen.

Van Nimwegen heeft een resolute schrijfstijl en schuwt beoordelingen niet. Vooringenomenheid is hem daarbij vreemd. Zo verdedigt hij de ene keer de strategie van stadhouder-koning Willem III, terwijl hij die bij een andere gelegenheid als impulsief of gehaast typeert. Evenmin schrijft hij vanuit een eenzijdig perspectief, afgezien van de te

korte paragraaftitel 'Jaren van tegenspoed (1675-1677)', want tegenspoed voor wie? Veel paragraaftitels zijn daarentegen te lang en ook nogal journalistiek door het gebruik van werkwoorden erin. Deze stijlkwesatie doet uiteraard niets af aan de inhoud. Uit het hele boek blijkt Van Nimwegens grondige kennis van de materie – zie ook zijn zelfgemaakte kaarten en tabellen, evenals de vele, met zorg gekozen illustraties. Hopelijk krijgt *De Veertigjarige Oorlog* een internationaal bereik via vertalingen.

Joop W. Koopmans, Rijksuniversiteit Groningen

Nieuwste Tijd

Marieke Bloembergen en Martijn Eickhoff, *The Politics of Heritage in Indonesia. A Cultural History* (Cambridge University Press; Cambridge, 2020) 338p., ill., £75,- ISBN 9781108614757

Bespiegelingen van de Borobudur: de decentratie van Indonesisch erfgoed

The Politics of Heritage in Indonesia biedt een cultureel-politieke geschiedenis over historisch erfgoed in Indonesië tijdens de negentiende en twintigste eeuw. Het boek bekroont een samenwerking van meer dan tien jaar, die reeds in diverse publicaties resulteerde. Wie echter denkt aan voorgaande geschriften genoeg te hebben, wordt aangeraden toch ook het boek te lezen. Buiten het feit dat het werk nieuwe historische informatie bevat, schept de brede chronologische opzet de mogelijkheid om continuïteiten en transformaties te bestuderen, om zo te komen tot een gecompliceerde geschiedenis, vol verrassingen en met hedendaagse relevantie.

Locaties waar resten uit het verre verleden in de grond zitten of zichtbaar zijn,

en de historische objecten die aan deze vindplaatsen gerelateerd kunnen worden, vormen de uitgangspunten van deze studie. Aan de hand van deze locaties en objecten willen de schrijvers de historiografie over natiestaatvorming, archeologie en historisch erfgoed – grotendeels geïnspireerd door Benedict Andersons *Imagined Communities* – in belangrijke mate herzien. In Indonesië was de koloniale staat namelijk niet de enige actor die deze waardeerde. Integendeel: dit boek toont dat ruïnes en archeologische vindplaatsen prominente posities innamen in diverse cultuur-politieke voorstellingen of geografieën. De reikwijdte van deze netwerken varieerde van lokaal tot intercontinentaal, en de waarden van historisch en